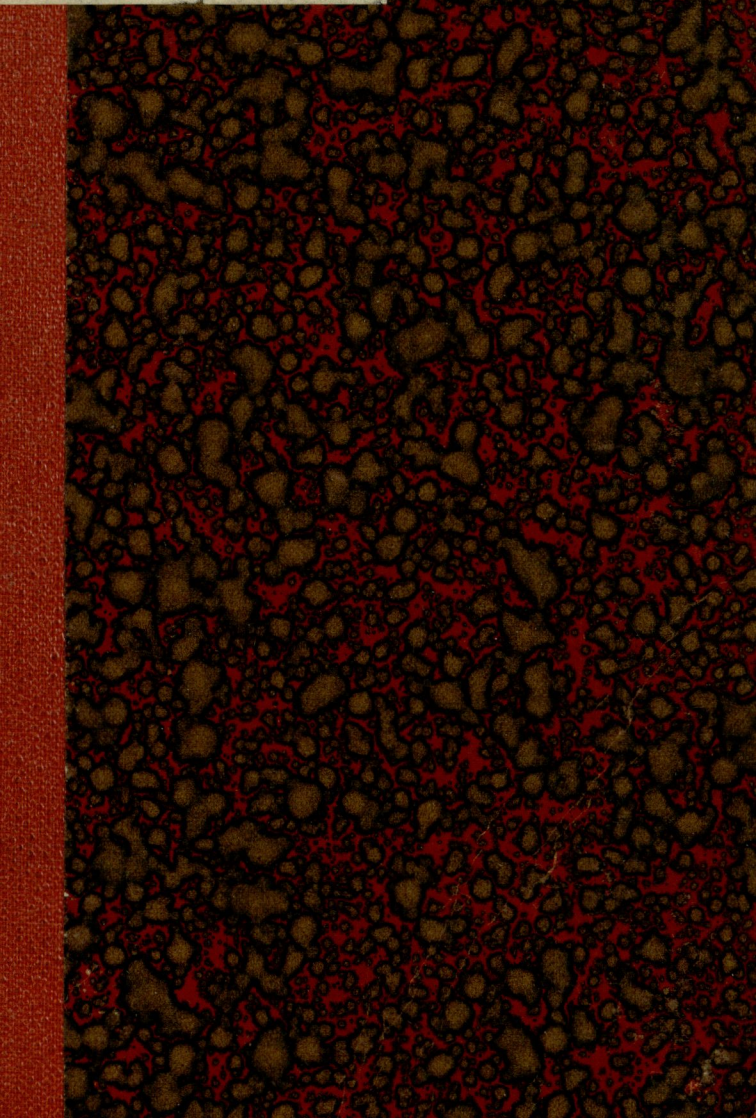
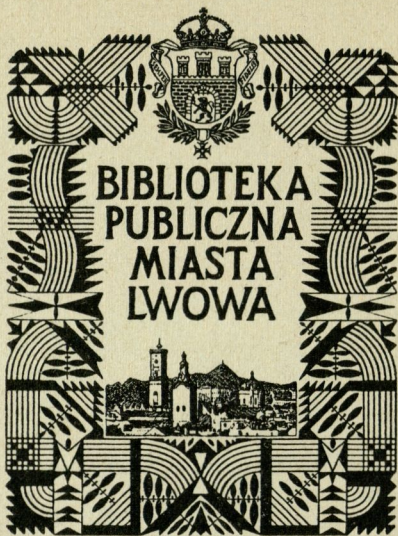

BIBLIOTEKA PUBLICZNA
MIASTA LWOWA.

WUDOLF MEKICKI-OSM

K. 14339 <http://rcin.org.pl>

Rzewuski Leou

ESh. T. 10

str. 227

SŁOWO O KONIACH

PRZEZ

CZŁONKA TOWARZYSTWA WYŚCIGÓW LWOWSKICH.

Dans les premiers degrés de la Civilisation, le cheval n'est employé qu'à porter un cavalier: mais par suite des progrès de l'industrie, il est appliqué à des usages fort variés. —

*Dombasle, de la Production des Chevaux.
Ch. I.*

Nakładem autora.

LWÓW, STANISŁAWÓW I TARNÓW

u Jana Milikowskiego.

1846.

Z KSIĘGOZBIORU
TADEUSZA
SAUCZEYA

(5610)

INSTYTUT ZOOLOGICZNY
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
BIBLIOTEKA
Nr **K.14339**

Biblioteka Muzeum i Inst. Zoologii PAN

K. 14339

6000000000152

<http://rcin.org.pl>

L. 10/61.

Maurycemu hrabi Potockiemu

poświęca

przyjaciel.

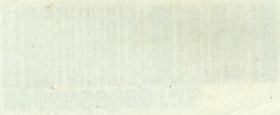

Manuscript of the Potokian

Przyjaciel

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

K. 14339

O KRWI W KONIACH W OGÓLE.

Powszechnie rozprawia się o krwi w koniach, o koniach krwi czystej, koniach półkrwi i. t. d. — Co się rozumieć ma przez krew, ściśle opisać należy, mówiąc o hodowaniu. Zdania są różne, przytaczać jedno, zbijać drugie, rzecz mozolna. Wyłożę myśli czerpane z dzieł, które czytać, i z rozmów, które słyszeć za granicą i w kraju wydarzało mi się.

Krew znaczy jednym krótkim słowem, pochodzenie z koni znakomitych, własnościami swojemi, i własnościami pokolenia swojego idąc w górę.

Własności celujące nie mogą być też same we wszystkich koniach. Stosują się one do rodzaju wymaganych czynności. Zważając na te, widzimy, że są dwie klasy koni.

Jedna prędkością pokonywa przestrzeń.

Druga momentem mechanicznym pokonywa opory materialne.

Do pierwszej klasy należą:

1-ód, konie wierzchowe, za których pomocą człowiek przenosi się z miejsca na miejsce wierzchem.

2-re, konie pojazdowe, służące do tegoż celu, w zaprzęgu.

Do drugiej klasy liczą się:

1-ód, konie juczne, noszące ciężary z miejsca na miejsce.

2-re, konie pociągowe, które siłą ciągnięcia zwyciężają martwe opory ciężkości, tarcie i. t. p.

Pierwszej klasy cechą jest prędkość, cechą drugich moc. Wytrzymałość obudwom potrzebna. Pierwsze muszą mieć szczególnie wykształcone organy szybkim ruchom sprzyjające, przy własnej jak najmniejszej ciężkości, gdyż wszelka siła, której koń używa do poruszania własnej masy, jest dla celu stracona. Konie klasy drugiej muszą mieć wielką masę, ponieważ od tego moment¹⁾ mecha-

¹⁾ Moment mechaniczny jest to waga pomnożona przez prędkość.

niczny zależy, i zbliża się do równowagi siła w chomości leżąca z oporem na orczykach zawieszonym. Przecie, jak konie pierwszej klasy oprócz przebiegania przestrzeni muszą także ciężary dzwigać i opory zwalczać, tak konie klasy drugiej oprócz zwyciężania ciężkości, muszą rozwijać muszkularne siły. Więc tylko w teoryi ostre dadzą się czynić rozgraniczenia, w istocie zaś każdy rodzaj koni mieć musi w pewnym stosunku własności rodzaju drugiego.

Konie pojazdowe muszą łączyć w części przymioty wierzchowych i pociągowych, stanowiąc niejako rodzaj pośredni: a że te konie jeszcze mniej na uwagę zasługują u nas, zostaną tylko do rozważania dwa rodzaje koni, wierzchowe i pociągowe.

Pochodzenie od pokolenia koni znakomicie wierzchowych stanowi krew wierzchową. — Pochodzenie od pociągowych stanowi krew pociągową. — Te dwie krwie i krzyżowania ich będą przedmiotem dalszych uwag naszych; lecz wprzódki mówić wypada, co się rozumie przez krew czystą.

II. O CZYSTEJ KRWI.

Wyobrażenie o czystej krwi zasadza się na pojęciu, jakie mieć możemy o koniu pierworodnym.

Zmiany nieba, paszy, położenia, wpływy przypadkowe, musiały pierwiastkową budowę i usposobienie koni alterować. W różnych indywiduach okazały się różnice w rozwinięciu różnych członków, a gdy człowiek podbił konie, utworzył rozmaite rasy stosownie do potrzeb swoich, przez łączenie ogierów i klaczy jedne własności mających z uszczerbkiem innych.

Chcąc przyjsć napowrót do pierworodnej krwi, trzeba było wybadać przymioty koniowi wyłącznie w najwyższym stopniu właściwe, bez względu na specjalne, iż tak rzeknę, towarzyskie posługi.

Porównywując z innymi czworonożnymi zwierzętami domowymi, okazało się, że dźwigać i ciągnąć równie mogą i inne, n. p. osioł i wół, ale co do prędkości, z europejskich zwierząt żade z koniem iść w zawody nie może. Więc uważano prędkość jako przymiot wła-

ściwie przyrodzony pierworodnym koniom. Im koni ród jest prędszy, tem bardziej zdaje się do pierworodnej krwi zbliżony. To uznawszy, i za oznakę czystej krwi uważając prędkość, nadano nazwę koni szlchetnych, koni czystej krwi, potomstwu po szeregu ogierów i klaczy znamienitej prędkości.

Tym sposobem postąpiono w Europie, a mianowicie w Anglii, i utworzono krew czystą europejską, krew prędką. Krwi tej starano się proporcye różne do różnych potrzeb otrzymywać w koniach, szczególnie w koniach do wierzchu i do pojazdów przeznaczonych.

Inne zupełnie wyobrażenia stosują się do krwi czystej wschodniej.

W Arabii, przypuszczono nie bez pewnej prawdy, że ród pierwiastkowy utrzymał się w wysokim stopniu czystości. Strefa temu sprzyjała, nie starano się o utworzenie ras sztucznych do usług nienaturalnych. Konie zostały tylko pod wierzch hodowane, przeto tylko przypadkowym zmianom przez niestaranne dobieranie rodziców, ulegała rasa na Wschodzie. Między krwią arabską i krwią czystą angielską zachodzi ta różnica, że w

Arabii czystość krwi tradycyjnie zachowana, zaś w Anglii do czystości krwi rozumowaniem zbliżano się. Przezco stało się że Arabowie tylko na pochodzenie zważają. Ale wiadomo że na tem niedosyć. Nie tylko pokolenie, ale i utrzymywanie, chów koni, wpływa na ich dzielność, co do ogierów. Co do kobył ma ono wpływ nie tylko na ich dzielność, ale też na uformowanie się źrebięcia w macicy i na oddzielenie się mleka w wymionach matki. Gdzie te dwie niezmiernie ważne okoliczności złym podlegały wpływom, tam późniejsze staranie rzeczy nie poprawi.¹⁾ Arabskiej krwi te czynią wyrzuty: 1-ód, że pokolenia ogierów i klaczy nie są nam dobrze wiadome, więc jaka w nich krew, wiedzieć dokładnie nie możemy. Liczne i zupełnie sprzeczne opisywania ras arabskich, są dowodem, jak mało w tym przedmiocie jest pewności.

2-re. Utrzymywanie, żywienie ogierów rzadko kiedy jest takie, by korzystnie działało na oddzielenie nasienia; chów klaczy rzadko kiedy sprzyja dobremu formowaniu źrebiąt, i pożywnemu karmieniu przy cycku.

¹⁾ Hamont — Herbert — passim.

3-cie. Arabowie nie dobierają ogierów do klaczy przez wzgląd na budowę, byle krew była szlachetna. Wiemy zaś, że z pomiędzy szlachetnie płodzonych koni, wielka liczba rodzi się ze złą budową. Naukowego prowadzenia niemają Arabowie, tradycya i przesady nimi kierują. Z tego wszystkiego wnosimy, że krew arabska pomimo swej wysokiej szlachetności jest wprawdzie niezmacona, lecz zaniedbana. Że gdzieniegdzie trafia się koń arcydoskonały, i najbardziej zbliżony do krwi pierwotkowej, bardziej może od krwi czystej angielskiej, nieprzeczę, lecz z większą pewnością, z łatwością większą pracować można nad krwią angielską.

Anglicy bowiem najprzód żądają, by ogier i klacz pochodziły po rodzicach, których czynności dowiodły własnej dzielności, i których sławne konie rodziły. Powtóre żądają, by ogier i klacz miały budowy anatomicznie odpowiadające wymaganym działaniom, i do siebie wzajemnie stosowne.

Żądają, jeżeli te ogiery i klacze używane być mają do płodzenia koni czystej krwi, ażeby dały do wody, że dobrze rodzą, to jest,

że dopiero wtenczas cena wielka przywiązuje się do nich, kiedy potomstwo ich złożyło dowody dzielności. Zaś ogiery i klacze nie odpowiadające tym warunkom, będą służyć do wygrywania nagród na kolejach, będą używane do płodzenia krwi użytkowych, ale w liczbę koni stadnych znakomitych nie wstępują, i z pomiędzy ciżby koni rocznie nominowanych, mała liczba wybraną zostanie do płodzenia dla znawców.

Pokarm na pastwiskach i w stajniach jest w Anglii nader sprzyjający źrebiętom.

Przekonaniem jest mojem, że źrebię spłodzone w Anglii, a gdziebądź na kontynencie (wyjawszy może strefy zachodnie) urodzone, nie rozwinię się tak, jakby się było rozwinięło w Anglii. Odwołuję się do agronoma P. Dombasle (De la Production des Chevaux) który scisły okazuje związek między systematami rolnictwa i chowem koni.

W Anglii, jeżeli tak wysoko wydoskonalono rasy, to w części i dla tego, że pojęto jak ogromny udział w formowaniu ras ma utrzymanie (le régime).

W każdym koniu, i w każdej rasie jest zaród czystej krwi pierwiastkowej.

Starannem dobieraniem, należytem utrzymywaniem, z każdej rasy wyprowadzić da się po pewnej liczbie pokoleń rasa czysta. Lecz najprędzej i najpewniej, sprowadzając w żyły koni swoich strumień czystej krwi angielskiej.

Następuje tu pytanie, czy z ogierów czy z klaczy krew ma przychodzić?

Czy dla naszego szczególnie chowu koni, lepiej ogiery, albo kobyły z Anglii sprowadzać?

Zdaniem wszystkich prawie znaczniejszych właścicieli stad, których słyszałem, jest, że ogiery angielskiej czystej krwi, na klaczach naszych dobrych koni nie robią.

Temu wierzę. Ztem zgadza się twierdzenie P. Dombasle (Chapitre VII.) gdy mówi: »Długoletnie doświadczenie dowiodło, że dobrej konformacyi otrzymać nie można w źrebiętach, jeżeli kobyła nie jest wyższa a przynajmniej równa ogierowi, pod względem wzrostu i rozrośnięcia, to jest, pod względem rozwinięcia systematu muszkularnego i kości«, i

to bardzo racjonalnie dowodzi. Że zaś kobyły nasze nie wyrównywiają w budowie ogierom angielskim, więc dobrych po nich źrebiąt nie dają. Jestem przeto przekonany, że uszlachetnienie rodu przez kobyły angielskiej czystej krwi, jest korzystniejsze aniżeli sprowadzenie do naszych kobył ogierów angielskich.

Ale takowe postępowanie jedno i drugie, koni czystej krwi krajowej nie utworzy.

Nie byłoby do życzenia, żebyśmy własną krajorodną krew, pepiniczne ¹⁾ gniazdo czystej krwi mieli? A do tego przyjść inaczej nie dałoby się, tylko utwarzając stadniny ze sprowadzonej czystej krwi. To zaś że łatwiej i pewniej z Anglii aniżeli z Arabii da sprowadzić się, już wykazano.

Powie kto, do jakiegoż celu konie czystej krwi angielskiej?

Zapewnie nie do użytku. Ale do poprawy stad, do płodzenia koni nieczystej krwi w rozmaitych stopniach.

Ta uwaga sprowadza nas nazad do krwi użytecznych, to jest, do krwi wierzchowej i krwi pociągowej.

¹⁾ Pépinière.

O KRWI WIERZCHOWEJ.

Krew wierzchowa obejmuje wszystkie konie pod siodło przeznaczone.

Te służyć mają do prędszego przebycia przestrzeni, bo jeżeli służą do celu innego, to jest n. p. do próżnej przyjemności, do okazałości, do zastąpienia sił pod słabych lub leniwych — takich celów pod uwagę brać nie powinniśmy, mówiąc o produkcji. —

Konie więc wierzchowe dzielą się na podrózne, po których wymaga się długo prowadzonego ale miernego ruchu pod różnej ciężkości jeźdźcami — na stępaki, używane najbardziej do nadzoru gospodarstwa — na polowe, przeznaczone do polowań konnych — i na żołnierskie.

Wszystkie te rodzaje potrzebują mieć własności krwi prędkiej czyli czystej, to jest wytrzymałość, dobre płuca, i budowę wolnym ruchom sprzyjającą, ale w rozmaitych stopniach. Konie polowe potrzebujące prędkości największej, muszą mieć krwi czystej najwięcej. Podróżne niewiele mniej. Żołnierskie dla różnej broni, różne stopnie czystości mieć

muszą. Stępaki najmniej krwi potrzebują. — Żadnemu przecie dobroci nie ubędzie, jeżeli czystej krwi więcej mieć będzie w żyłach.

Waga jeźdźca, i oszczędność w hodowaniu, te są wszelako powody, dla których wierzchowe konie ze względu na użyteczność, produkowane bywają z kobył mało albo żadnej pewnej krwi nie mających.

Konie czystej krwi w zupełnej swojej idealnej doskonałości, nie są usposobione do noszenia innej wagi prócz własnej, dopiero degenerowaćby musiały, żeby stać się domowymi zwierzętami. Im więcej przymieszamy tej degenerowanej nieczystej krwi, tem bardziej wzmagać się będzie zdolność znoszenia ciężarów, z utratą części prędkości. Ta zasada dobrze wiadoma jest amatorom biegów polowych. Konie półkrwi nie mają żadnej nadziei w biegach z końmi czystej krwi, jeżeli nie pod znacznymi wagami, i w ciężkim gruncie. Przy wyścigach do pewnego punktu konie czystej krwi przyjmą wagę większą od koni półkrwi, ale ten punkt przeszedłszy, każdy funt nierównie więcej obciążać będzie konia czystej krwi, aniżeli konie półkrwi. Przykład

to jeszcze bardziej okaże, biorąc pod uwagę konie w zaprzęgu. Są konie szlachtetnego rodu, które z pewnym ciężarem miną w momencie konie krwi niemające — ale przyczepmy jedne i drugie do bryki furmańskiej, to szlachtetne konie z miejsca nie ruszą, gdy tamte brykę pociągną. Bo każdy rodzaj ma swoją specjalność. Dobrawszy dla konia mającego wiele krwi, wagę stosowną, i jeżeli koń nie ma defektu, żaden koń mniej krwi mający ani dłużej ani prędzej tej wagi nosić nie będzie.

W produkcyi więc koni wierzchowych, trzeba pamiętać, że siłę noszenia ciężaru daje budowa, siłę prędkości daje krew, i kombinacye tych dwóch elementów w rozmaitych stosunkach tworzą wszystkie rodzaje koni wierzchowych.

W Anglii dzielą konie wierzchowe ze względu na wszystkie użytki bez wyjątku na takie rodzaje. Hack koń spacerowy, po którym najczęściej przymiotów żądają. Musi być piękny, przyjemny w jeźdźeniu, bez narowów, szybki, wytrwały — ale nadzwyczajnych wysilen po nim nie wymaga się. Piękniejsze tego rodzaju zowią Park-

horse niby koń do okazania się w Hyde Park zdatny.

Hunter koń do polowania konnego. Silny, pewny w skokach, prędki, stosownie do hrabstwa, w którym bywa używany. **Cover-hack** używany do udania się na miejsce zbioru polowania. **Pony** z rasy małej i silnej, do wielu użytków poszukiwany. Tego rodzaju budowa musi być bardzo tęga, i wytrzymałość wielka.

Ze względu na krew dzielą się na **thorough-bred**, konie czystej krwi, z których dla lekkich jeźdźców wybierają się **hacks hunters** i. t. d.

O wyścigowych tu nie mówimy.

Cock-tails są konie mające wiele krwi, ale w których pokoleniu jest albo skaza albo niedowiedzione urodzenie.

Half-bred czyli **hunter** urodzone z ogiera czystej krwi i pociągowej lub pojazdowej klaczy, albo z ogiera czystej krwi i kobyły **hunter**.

Kończąc ten przedmiot przytoczę wyciąg o dobieraniu koni do płodzenia **hunterów** z artykułu wydanego w dzienniku Królewskiego.

Towarzystwa Rolniczego (Tom. V. część 2. 1845.) przez John Burke. Mówi on między innymi:

»Ogier y. — Prędkość psów do takiego doszła punktu, że huntery wiele więcej krwi mieć muszą, aniżeli dawniej. Wielu używa koni krwi czystej do polowania, lub mających tylko odległą skazę w rodowodzie, która nie daje im wstępu do Stad-boole. To daje tym cock-tails korzyść co do wagi w hunter-stakes przeciw koniom czystej krwi....»

»Pamiętajcie nigdy nie stanowić kobył ogierami półkrwi, ale pamiętajcie też, że nie każdy czystej krwi ogier daje dobre potomstwo. Może nie ma rodzaju koni, w którymby tyle do niczego niezdatnych zwierząt rodziło się, jak w krwi czystej. Patrzyć dosyć na ciżbę czystej krwi chwastów (weeds) niezdatnych wytrzymywać mierną pracę pod jeźdźcem ważącym 12 kamieni! (stones). Uważajcie także na niecnoty i skazy — prawie wszystkie są dziedziczne.....»

»Kobyła. Pokolenie dokładnie trzeba poznać — uważać, by ród był wolny od chorób, niecnot i skaz — Czoło i przedział

między uszami, jeżeli są szerokie, jest to znak odwagi. Poniżej oczu zwięźnienie być ma stopniowe ku nozdrzom. Te mają być żywego koloru i mało mięsiste; jest to znakiem dobrej krwi i ochoty. Ucho długie, cienkie, z końcem naprzód sterczącym; długość i smukłość dowodzi szlachetności i bardzo dobrego znaku za kobyłą. Ruszać się mają uszy bystro i nagle.»

»Oko przezroczyście, jasne, wydatne, duże, dobrze rozwarte. — Biała gwiazda na czole jest znak dobrego temperamentu. Między szczękami wielkie przestrzenie, szczęki same chude i muskularne. — Szyja średniej długości. Łopatki, mówić można, że nigdy nie są zanadto ukośne i głębokie. Kłęb wysoki, ostry, mało mięsisty. Łopatka prosta zmusza konia do większego natężenia. — Pierś obszerna stosunkowo do rodu. Im ród zbliża się bardziej do pociągowego, pierś robi się szersza. Przód szeroki zwyczajnie nie łączy się z wielką prędkością. Ruch serca i płuc potrzebuje wielkiej głębokości, to jest znacznego obwodu ciała mierząc zaraz za łopatką. — Żebra dobrze wysklepione..... Co do nóg przednich, mu-

szkuły wydatne między łokciem a kolanem i zmniejszające się ku kolanu. To powinno być szerokie, kość zaś od kolana do pęciny z boku patrząc, płaska.» i. t. d.

O KRWI POCIĄGOWEJ.

Do tej wchodzią wszystkie konie, ciężkie prace wykonywujące. Gatunkują i kształcą się podług rodzajów przemysłu, i podlegają wielkim wpływom ze względu na stan dróg, skład roli, i stopień gospodarstwa.

W naszym kraju byłoby nierozsądnie chcieć takie rasy zaprowadzać, jakie są np. w Anglii. Wyjąwszy cesarskie, inne drogi bywają tak czasami szkaradne, że pociągowemu koniowi własny ciężar stałby się przeszkodą, gdy przeciwnie na bitych twardych gościńcach ciężar konia siłę ciągnącą powiększa. Potrzebujemy więc powszechnie dla pociągów koni silnych, wytrzymałych a lekkich, to jest koni z niejaką krwią.

Widzimy że bez wielkiej nauki, popularny instynkt to poznał, zapatrując się na konie chłopskie, i na wozy chłopskie. Konie

krajowe mają wiele krwi wprawdzie zaniedbanej, źle żywionej, gorzej hodowanej, ale jest w tych koniach skarb ukryty, którego, daj Boże, żeby przez mądre poprawki nie zniszczono. Zapewnie ani wóz, ani uprząż, ani konie chłopskie nie są godne podziwienia, oddzielając ogół od stosunków, które byt ich wywołały, ale w tych stosunkach są dobre, są użyteczne. Trzebaby najprzód zmienić stosunki, w których chłopci żyją, podział pracy zaprowadzić, żeby nie temi samemi kołmi, orać, drwa wozic, wódkę i zboże odstawiać, bronować i forszpany odbywać, to jest i prędkością i mocą kolejno działać. Trzebaby mieć drogi twarde, trzebaby lepszego utrzymania. Polepszenia krwi nie ma co życzyć, konie mają krwi dosyć, a pomnożenia mocy nie ma co radzić póty, póki lekkość zostaje koniecznym przymiotem przy terażniejszych drogach. — U nas więc co do rasy koni pociągowych do użycia krajowego, tylko w sobie pracować powinniśmy. Dobierać ogierów i kobył bez wad, stajnie mieć dobre, pokarm dostateczny, hodowanie rozsądne.

Rasy zaś chceć sprowadzać, rasy dla obcych stosunków stworzone, albo liczyć na sprzedaż za granicą naszych pociągów, to jest nieroztropnie.

Konie pojazdowe zaś, których i panowie używają i zagraniczni poszukiwują, o tych w innem miejscu mowa będzie.

Do użytków roboczych jest tylko ród jeden, i ten jest najstosowniejszy, z niego odmiany wszystkie otrzymamy do odmiennych prac w naszych stosunkach, przez hodowanie (par le régime) i dobierania. W krajach innych krew pociągowa większe, bardziej oddzielne stanowisko zajęła. Pochodziło to od rozwinięcia przemysłu, i podziału pracy, dwóch elementów cywilizacyi ściśle z sobą połączonych. Temi zaś elementami kieruje tylko zdrowy rozsądek narodowy. Żadne ustawy, żadne stowarzyszenia wpływu dobrego mieć nie mogą na chów koni pociągowych. Zanadto zawisła użyteczność tych koni od stosunków miejscowych. W Anglii gdzie konie wierzcho-
we klasyfikowane są co do użytków, nie rozróżniają koni pociągowych tylko podług hrabstw w których się rodzą. Wogóle więc

mówić należy, iż użyteczność pociągowych jest wypadkiem zastosowania budowy do potrzeb miejscowych. Mniej na krew więcej na skład trzeba patrzeć. Na drogach twardej same z siebie nastaną bryki wielkie i do tych, dużych koni, mających krok wielki, wagę znaczną, nie zabraknie. Gdzie grzązkość ziemi zmusza do używania wózków, i koń zapada się w ziemię, trzymać się będzie lud małych, muszkularnych koni, i słusznie.

Dla tego w Anglii, w Niemczech, we Francyi, gdzie istnieją konie pociągowe wielkie, korzystnie dają się używać krzyżowania ogierów czystych z kobyłami pociągowemi. Te zaś z własnemi ogierami utrzymują swą rasę, albo z dużemi ogierami półkrwi. — U nas stad pociągowych nie ma i prawdę mówiąc, być nie mogą. Ani też publiczna, ogólna dyrekeya takim stadom dawana być nie może.

O KRWI POJAZDOWEJ.

Do krwi pojazdowej liczymy wszystkie konie zaprzężne, gdzie mniej na wagę, którą poruszają, aniżeli na długość drogi, którą w

danym czasie przebiegną, zważamy. To wyraziwszy, praktycznie czynimy tę różnicę między pociągowemi i pojazdownemi, że pierwszych tęgość, dynamometr (siłomierz) wykazuje, a drugich dobroć mierzy się zegarem.

Z tej więc krwi pochodzą konie kareciane, tak zwane bryczkowe, czyli jukiery, pocztowe, lekkie podróżne, i wszystkie ekwi-pażowe.

Samo ich przeznaczenie okazuje, że z krwi wierzchowej muszą pochodzić, po krzyżowaniach kobyłami pociągowemi w różnych stopniach.

Za granicą i u nas, jedne stadniny wierzchowe oraz wszystkie pojazdowne oprócz kareciany. Do tych trzeba w stadach wierzchowych osobnego prowadzenia.

Koń kareciany musi mieć i wiele czystej krwi i wielką budowę, więc potrzebuje rodziców szlachetnych krwią, i dużych. Że do tego w czystej krwi przyjść można, dobierając ogierów do kobył, i karmiąc stosownie, dowiedli Anglicy.

Inne konie pojazdowne tworzą się albo z mniej zdatnych pod wierzch przez siłę przed-

ką, albo bardziej zdatnych do zaprzęgu przez budowę.

Konie polskie mają wielką sławę jako pojazdowe. Siła nosząca jest częstokroć mała, stosunkowo do prędkości, bo jakieśmy mówili, krwi jest w nich dosyć. Te konie pod wierzch niezdatne, chodzą doskonale w lekkich ciężarach. Wziętość ich utrzymuje niska ich cena.

Ale z tego rodzaju, chcąc postąpić do rodzaju koni droższych, trzeba gniazda uszlachetniać. Trzeba stada wierzchowe w czystości krwi podnieść, czyli zechcemy obcemi ogierami płody naszych kobył doskonalić, czyli naszym ogierom szlachetne i silnie budowane poddawać kobyły.

Te uwagi nieco urywkowe, poddawać pod dyskusyą lubowników koni odważam się. Nie zawierają nowych zasad, ale jeżeli zdołają wzniecić rozbieranie i krytykę tak szczerą wyrażoną jak szczerą myślą wyjawioną, będzie to dobrze. Produkcya koni jest dla kraju ważną, ze względów różnych. W późniejszym piśmie może usiłować będę zbierać zdania o wyścigach.

albo barażki zdający do zaprzęgu przez
badany.

Silne przekiślenie mała siła, jaka
jest siła. Siła musi być częściej mała.
stosunkowo do przekiślenia, jak jakiegoś mowili,
kwaś jest w nich do wy. Ta kania pod wetero
miedziwego choda, dokonala w lekkih ciga-
rach. W dotosc ich utrzymuje niska ich oca.

Ale z tego rodzaju, chce postapic do
rodzaju koni drozdzonych, trzeba gwiazda uszia-
ciscina. Trzeba stada wierzniowe w czysto-
sci krwi podsiadec, czyli zachowac stado
ogierami plody uszych kabyl i dokonalic
czyli samym ogierom srodkiem. I silnie budo-
wane poddawac kabyle.

Podawac alec i wy-kowe, poddawac
pod dykusem lubownikaw koni odwanam
si. Nie zasieraja nowych zasad, nie jezeli
zadaja wzajemnie rozbiurzenie i krytyka zak
szczero wyrazona jak szczero myśli wyjawia-
ne, bedzie to dobre. Produkcya koni jest dla
trudn wartosc, ze wzgledow roznych. W po-
zniejszym planie moze uslownie biec i kierac
silnie s wyzycigach.

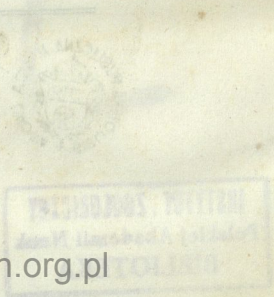
E r r a t a.

- Stronica 2 w przypisku — słowa moment mechaniczny, położono za wyrażenie *quantité de mouvement*.
- Stron. 3. wiersz 14. zamiast te konie jeszcze, czytaj konie juczne.
- Stron. 4. wiersz 19. zamiast porównywując czytaj porównywając.
- Stron. 4. wiersz 24. zamiast żade. czytaj żadne.
- Stron. 10. wiersz 11. pepinicze wymazać.
- Stron. 11. wiersz 19. zamiast wolnym czytaj prędkim.
- Stron. 12. wiersz 12. zamiast degenerowaćby czytaj dopieroby degenerować.
- Stron. 15. wiersz 15. zamiast Stad bole czytaj Stud book.
- Stron. 16. wiersz 7. zamiast szlachetności i bardzo dobrego znaku czytaj szlachetność i bardzo dobry znak.
- Stron. 21. wiersz 14 po słowie stadniny dodaj dają.
- Stron. 22. wiersz 20. szczere czytaj szczerze.

Stron 2 w przypisku — słowa moment mechaniczny,
 podane za wyrażenie quantité de mouvement.
 Stron 3 wiersz 14 zamiast le konie jezdecke, czytaj
 konie juczne.
 Stron 4 wiersz 18 zamiast porównywać, czytaj po-
 równywać.
 Stron 4 wiersz 24 zamiast zale, czytaj zahn.
 Stron 10 wiersz 11 podobnie wymazaj.
 Stron 11 wiersz 19 zamiast w tym czytaj problem.
 Stron 12 wiersz 12 zamiast honorowaby, czytaj
 dopłaty honorować.
 Stron 13 wiersz 15 zamiast ziad, czytaj ziad
 book.
 Stron 16 wiersz 7 zamiast zalechności i barzo
 dobrej wstę, czytaj zalechność i barzo dobry
 znak.
 Stron 21 wiersz 14 po słowie stahny, dobić daję.
 Stron 22 wiersz 20 zamiast czytaj szkarze.

Biblioteka Muzeum i Inst. Zoologii PAN

K. 14339

6000000000152